
**CLASSIFICATION AND ANALYSIS OF FACTORS, METHODS AND TOOLS IN THE
PROSTITUTION PREVENTION MANAGEMENT**

Venelin Terziev

Full Member of the Russian Academy of Natural History,
Professor, Eng., D.Sc. (National Security), D.Sc. (Economics), D.Sc. (Social Activities), Ph.D.,
Russian Academy of Natural History, Moscow, Russia
Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo, Bulgaria
University of Rousse, Rousse, Bulgaria, terziev@skmat.com

Hristo Bonev

Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo, Bulgaria, hribon1@abv.bg

Abstract: The article analyzes the women sexual exploitation in order to obtain the benefits and financial resources that feed organized crime groups. The prevention effectiveness is determined by the quality of risk assessment, the definition of critical sites and activities, the purposefulness and consistency of the measures implementation. The dynamics and the essence of the modern threats to people security determine the preventive activity and the preparation for adequate response in situations by the state authorities. The criterion for defining them is the responsibility to protect lives and health of many citizens, and to prevent accidents associated with risks to their normal existence. Pre-preparedness for prevention provides the necessary resources and stable partner organizations to effectively support the law enforcement structures.

Keywords: prostitution, model, management, national security.

**КЛАСИФИКАЦИЯ И АНАЛИЗ НА ФАКТОРИТЕ, МЕТОДИТЕ И СРЕДСТВАТА В
УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРЕВЕНЦИЯТА НА ПРОСТИТУЦИЯТА**

Венелин Терзиев

действителен член на Руската академия по естествознание, професор,
доктор на икономическите науки, доктор на военните науки, доктор на науките (Социални
дейности), Русенски университет „Ангел Кънчев”, Русе, България
Национален военен университет „Васил Левски”, Велико Търново, България
Руска академия по естествознание, Москва, Русия, terziev@skmat.com

Христо Бонев

Национален военен университет „Васил Левски“ - Велико Търново, България, hribon1@abv.bg

Резюме: Статията анализира сексуалната експлоатация на жени с цел набавяне на облаги и финансови средства, с които се захранват организирани престъпни групи. Ефективността на превенцията се определя от качеството на оценяване на риска, дефиниране на критичните обекти и дейности, целенасоченост и последователност при прилагане на мерките. Динамиката и същността на съвременните заплахи за сигурността на хората определя и превантивната дейност и подготовката за адекватно реагиране при ситуации от страна на органите на държавната власт. Критерият за определянето им са отговорностите за опазване на живота и здравето на много граждани, както и недопускане на инциденти свързани с рискове за тяхното нормално съществуване. Предварителната подготовка за превенция осигурява необходимия ресурс и стабилни партньорски организации, които да подпомагат ефективно правораздавателните структури.

Ключови думи: проституция, модел, управление, национална сигурност.

ВЪВЕДЕНИЕ

Приетият подход, че насилствената сексуална експлоатация е криминално деяние, то остава проблема доброволните сексуални действия, с цел придобиване на облаги и финансови средства, могат да се отнесът като вид престъпления. Същността на съвременните заплахи за сигурността на хората определя превантивната дейност и подготовката за рационално реагиране при възникване на ситуации които са приоритет в дейността на органите на държавната власт, физическите и юридическите лица. Ефективността на превенцията се определя от качеството на оценяване на риска, дефиниране на критичните обекти и

дейности, целенасоченост и последователност при прилагане на мерките. Отговорностите са както на държавните институции така и на длъжностните лица – за живота, здравето и сигурността на отделни групи граждани. Спецификата на възможностите за реагиране при такъв вид ситуации дефинира сферите на обществения живот и съответните организации, в които е необходимо изграждане на такива способности. Критерият за определянето им са отговорностите за опазване на живота и здравето на много граждани, както и недопускане възникване и развитие на инциденти, свързани с рискове за нормалното съществуване. Като такива организации могат да бъдат определени: органи на държавната власт, които изграждат и поддържат сили за реагиране при ситуации свързани със сексуална експлоатация; сферата на образованието – училища, уневерситети и помощни звена с масово пребиваване на хора; юридически лица, стопанисващи сгради с масово пребиваване на хора; физически и юридически лица, експлоатиращи съоръжения от развлекателен и културен вид.

КЛАСИФИКАЦИЯ И АНАЛИЗ НА ФАКТОРИТЕ, МЕТОДИТЕ И СРЕДСТВАТА В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРЕВЕНЦИЯТА НА ПРОСТИТУЦИЯТА [1-6]

Анализът на извършените през последните години посегателства срещу такива обекти показва устойчива тенденция към стремеж за осъществяване на различна престъпна дейност по отношение на учебни и развлекателни заведения. Спецификата на тези обекти ги определя и като цели за изява на психически нестабилни хора, търсещи популярност чрез насилие, или на такива, които се стремят да привлекат медийното внимание. В основата на реагирането при възникване на такива ситуации е предприемането на отговарящи на заплахата действия, които класифицират факторите и средствата за превенция на проституцията (Фиг. 1).

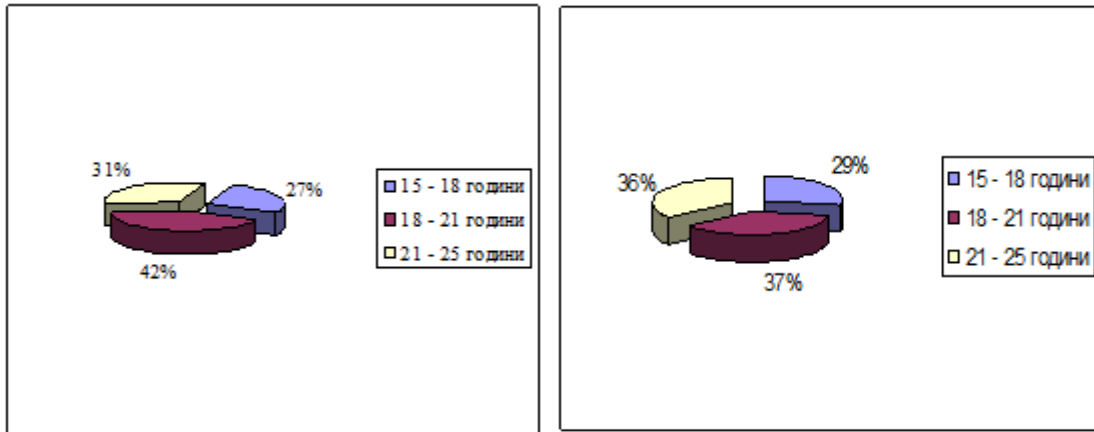

Фиг. 1. Класификация на факторите, методите и средствата за превенция на проституцията.

Предложената класификация на Фиг.1 е от съществено значение за предварителната подготовка за превенция, в чиято среда може да си осигури така необходимия ресурс и да дефинира стабилни партньорски организации, които да подпомогнат ефективно структури на Министерството на вътрешните работи (полиция, специализирани екипи), психолози и др.

Профил на жертвите на трафик в България според данни от идентифицирани случаи по данни на изследването са 88% от пострадалиите, които са се обърнали към за помощ между началото на 2000 и юли 2004 г.. Основно контингента за западно европейските страни идват от Румъния, Украйна, Молдова, Беларус, България и Доминиканската република. Тези данни не са представителни за броя и произхода на жертвите на трафик от България и за мястото на страната на картата на международния трафик. Предоставените базата данни е за период включващ последните пет години и са събраните от регионалните офиси на Европол, каквито има в някои балкански страни, включително в България и в някои страни от Африка, Азия и Латинска Америка. Въпреки това на базата на данните за тези случаи се получава някаква представа за профила на жертвите на трафика в България, макар че според други изследователи на трафика въз основа на наличните данни профилът на жертвите е труден за определяне.

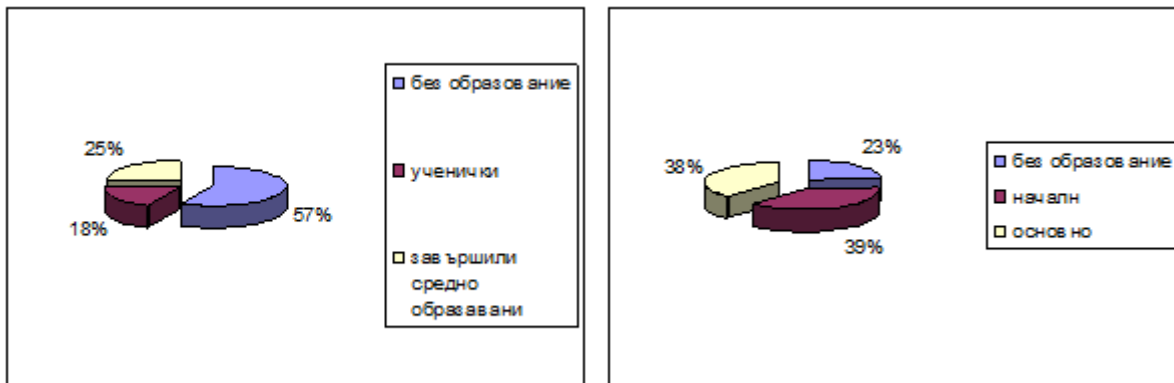
Възраст и социално положение на жертвите на трафик обобщава, че в повечето случаи пострадалите от трафик български граждани са жени на възраст между 18 и 25 години, най-често безработни и без доходи, ниско образовани и идващи от проблемни семейства. Според Регионалния център в Белград, който ползва данни и от други помагачи организации (български неправителствени организации и неправителствени организации, които помагат на жертви на трафика в чужбина), почти половината от случаите за 2002 г. включват момичета под 18 години, а една трета са млади жени между 18 и 24 години. През 2002 г. сред жертвите на трафик преобладават момичета, които са непълнолетни (48 %). Случаите, разгледани за периода 1997-2000 г., също включват непълнолетни момичета и млади жени на възраст под 21 години. Като потвърждение на повтарящия се възрастов профил 15-21 години идва и заключението на НСЛС от 2005 г. Според обобщени данни на НСЛС средната възраст на жертвите е между 18 и 25 години и като цяло се забелязва тенденция към намаляването ѝ. Според Регионалния център (2003 г.) 10-15% от пострадалите момичета и жени през 2002 г. имат деца (няма данни дали са имали преди попадането им в трафика, или са родили впоследствие), а според МОМ 27% от българките, подпомогнати от техни програми между 2000 и 2004 г., имат деца, като 82% от тях са самотни майки (Фиг.2).

Фиг. 2. Графики за разпределение на възрастовите граници на проституиращите.

Анализът на резултатите (Фиг.2) показва увеличаване ръста на малолетната проституция и сравнително запазващият се на възраст от 18 до 25 г.

Образование на жертвите на трафик българки, включени в базата данни имат само завършено начално или основно образование – съответно 30,8% и 22,4%, а 4,7 % нямат никакво образование. Така 57,9 % от всички пострадали български жени и момичета са без средно образование, а 28,9 % са завършили гимназия (Фиг.3). Според по-старите данни за България подобен е образователният профил на жените, станали жертва на трафик, през периода 1997-2000 г., където 37,5 % имат само основно образование, а 33,4% са ученички.

Фиг. 3. Образование на жертвите на трафик.

Според данни на Регионалния център от 2003 г. повечето пострадали жени през 2002 г. също имат сравнително ниско образование (данните са противоречиви спрямо това, колко от пострадалите са завършили средно и колко имат само основно образование).

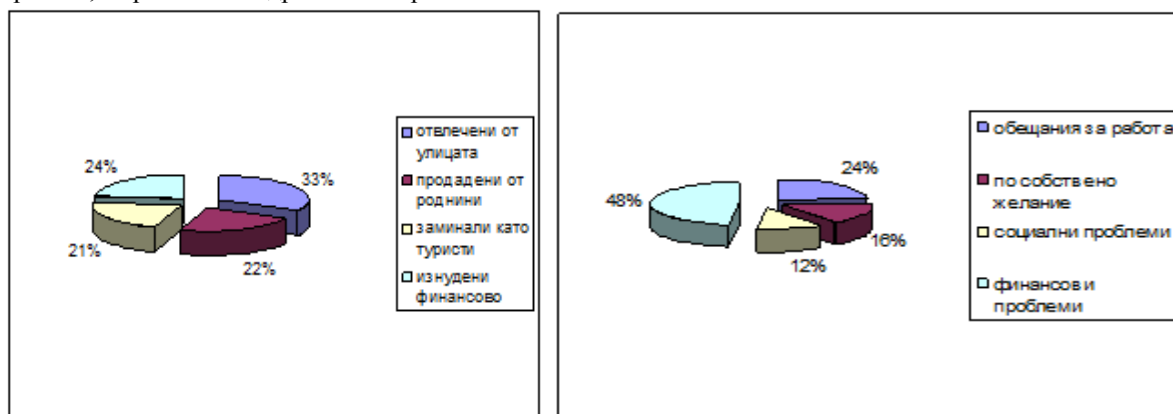
Семейна история на пострадалите от трафик през периода 2000-2004 г. са оскъдни. Семейната история на жените, въввлечени в трафик между 1997 и 2000 г. и посетили Центъра за рехабилитация на „Асоциация Анимус“ през този период, показва, че 10 от тях, за които има данни (43,5%), са израснали в семейства с жестоки форми на домашно насилие, а шест са били обект на сексуално посегателство в семейството. Международни изследвания на трафика на жени, както и на проституцията свидетелстват, че сред жените и момичетата, въввлечени в проституция като цяло, немалко са жертви на някакъв вид насилие в семейството (включително сексуално) или на сексуално насилие извън семейството. Например от жертвите на трафик, интервюирани от проекта „Попи“ за помощ на пострадали от трафик във Великобритания през 2004 г., където 75% от жените идват от Източна Европа, 38% са били подложени на различни форми на насилие преди въввлечането им в трафика, 46% са жертви на сексуално насилие и/или изнасилване, 31% – на сексуално насилие в детството, а 46% – на домашно насилие в семейството (най-често като деца, живели в семейство, в което има домашно насилие). В допълнение, според данните от 1997-2000 г. на „Асоциация Анимус“, 13% от пострадалите от трафика са деца на разведени или разделени родители, 25,7% имат само един родител (при някои от момичетата/жените става дума за майка с повече от три други деца в семейството), а 4,3% от включените в изследването са сираци.

Райони, от които идват жертвите според Националната следствена служба сред най-силно засегнатите от трафик на хора райони в България са Бургас, Русе, Пловдив, Пазарджик и гранични райони като Свиленград и Петрич. Данни на „Асоциация Анимус“ допълват от кои населени места идват жертвите. Варна, Добрич и Русе, граничните райони Благоевград, Кюстендил, Кърджали и Петрич, както и по-малки населени места, от които има много пострадали жени. В анализ за трафика на български жени от 2001 г. националният координатор на програма „Ла Страда“ за България Надя Кожухарова споменава село във Варненска област, откъдето са идентифицирани три пострадали жени. По данни на „Асоциация Анимус“ те не са единствените жертви от това населено място. Такива случаи се нуждаят от по-внимателен анализ от гледна точка на начините на въввлечане на момичета в трафика и ролята на организирани престъпни групи в този процес. Също така следва да се обърне внимание на места, от които изглежда, че няма трафик на хора (ако в действителност е така). Според НСЛС такива са Смолян, Монтана, Ловеч и Ямбол.

Начини на въввлечане в трафик до 2001 г. българските граждани се нуждаят от виза, за да посещават страни от Европейския съюз. През 2001 г. визите за повечето страни от Съюза отпадат. Логично е да се мисли, че с премахването им ще последват промени в динамиката на трафика на хора и миграционните практики изобщо, тъй като пътуването в чужбина става по-лесно. Изследването показва, че все по-често жертвите на трафика на хора преминават границите през официални контролно-пропускателни пунктове с редовни документи и НСЛС потвърждава това и допълва, че след изтичане на тримесечния срок за пребиваване на жертвата в държава – членка на ЕС, пострадалите биват връщани в България и впоследствие извеждани повторно. Тя също посочва, че някои страни издават работни визи на български граждани, които пребивават с цел проституция (например Австрия). Във връзка с възможностите, които безвизовото пътуване открива, изследователи от Холандия пък смятат, че броят на проституиращи българки в Амстердам видимо се увеличава след 2001 г. Дали обаче се е увеличил трафикът на хора, или става дума за нараснала миграция с цел работа в сексиндустрията, няма достоверна информация.

От Регионалния център посочват безработицата и желанието за по-добър живот като основни фактори при въввлечането в трафик, като 59% от всички случаи между 2000 г. и май 2002 г. заминават с цел да работят в развлекателната индустрия и услугите (подмамани чрез обещания за работа в клубове, хотели и ресторанти), 4% са получили покани за посещение (изследването не посочва целта), а 1% са заминали с цел женитба. Начините на въввлечане, познати отпреди 2001 г., продължават до голяма степен да бъдат валидни и днес. Като се има предвид профилът на жертвите, разгледан по-горе, изглежда, че причините и условията, които благоприятстват трафика, малко са се променили през последните години, макар данните на нито един от цитираните източници да не са представителни. Според непубликувано изследване на Фондация „Асоциация Анимус“ 38% от пострадалите са въввлечени в трафик чрез отвличане от улицата, 33,3% са примамени с обещания за добра работа в чужбина, 22,2% са продадени от роднини, 2,8% са заминали като туристи, а 2,8% са изнудвани поради финансови задължения. Процентите са изчислени на базата на 36 случая, за които има информация, като данните не са представителни за начина на въввлечане на българки, тъй като малка част от пострадалите, регистрирани в центъра не са български граждани. Въпреки това тези данни дават представа за начините на въввлечане в трафика на територията на България до 2000 г.

Цялостният преглед на всички досегашни проучвания на трафика на жени в България от края на 90^{-те} години до 2005 г. показва, че най-много жертви са въввлечени в трафик чрез фалшиви обещания за работа. Например данните на Регионалния център от периода 2000-2002 г. сочат, че българските жени и момичета основно са в трафика чрез обещания за работа (Фиг.4). Същата констатация прави и докладът на НСлС от 2005 г., който посочва, че предложенията за работа обикновено обхващат следните професии: сервитьорки, танцьорки, актриси, домашни помощнички или фотомодели. Предлагащото заплащане на труда многократно надвишава това в България. Позовавайки се на следствената практика, НСлС също посочва, че в много случаи трафикът в България се извършва със съгласие на жертвата, като използването на насилие и заплахата е по-рядко (не е уточнено дали съгласието е информирано, или е вследствие на заблуда). Така според НСлС повече от една четвърт от жените са наясно или предполагат, че ще работят в сексиндустрията в чужбина. Това, с което мнозинството от доброволно заминаващите да работят в нея не са наясно, са условията на труд, включващи ниско заплащане, насилие, лична несигурност, извършване на сексуални услуги без предпазни средства. Според НСлС очакванията на жените, които включват значително ниво на независимост и контрол над собствената им работа, се разминават драстично с реалността.

Фиг. 4. Начини на въвличане в трафик с цел проституиране.

При механизмите на въвличане се откроява тенденцията, че в много случаи набиращият жертвите е познат, а понякога и роднина на жертвата. Според НСлС участието на роднини е особено характерно при трафик на лица от ромски произход. Данните от 2005 г., които са непълни, показват, че от случаите, за които има информация, 57,94% от индивидите, въвлекли пострадалите в трафик, са мъже, а 30,8% – жени. Според статистически данни от НСлС 95% от извършителите са мъже, като голяма част са с ниско образование и предишни осъждания за насилие. Механизмите за контрол над жертвите са различни и често се прилагат в комбинация. Включват обвързване чрез дълг, при което се изисква възстановяване на силно преувеличени разходи за организацията на пътуването, отнемане на личните документи, изолиране, преместване от едно място на друго, насилие (емоционално, физическо и сексуално) и заплахи за насилие над близки на жертвата.

Ролята на организираната престъпност в трафика на хора според специализирани анализи на компетентните органи, потвърдени от многобройни научни изследвания през последните 15-20 години, голяма част от трафика на хора в Европа – особено с цел сексуална експлоатация, е в ръцете на организираната престъпност. Основна предпоставка за това е, че сексиндустрията е пазар, който в много страни е монополизиран от организирани престъпни групи. Уместно е да се подчертае, че организираната престъпност има най-голямо участие тъкмо в трафика с цел проституция – поради огромните печалби, които носи този вид престъпление. Например НСлС съобщава, че едно момиче може да осигури приход между 12 000 и 18 000 евро чиста печалба на месец, а шест момичета са достатъчни, за да се гарантира доход от 1 млн. евро на година. В този смисъл трафикът на жени, момичета и по-рядко мъже с цел сексуална експлоатация и организираната престъпност имат пряка връзка. Това важи в много голяма степен и за България, където проституцията се контролира от престъпни групировки и самостоятелната практика на проституиращи жени, според някои мнения, е почти невъзможна.

Същевременно твърдението, че целият трафик от и през България с цел сексуална експлоатация е свързан с организираната престъпност, изкривява реалната ситуация. От информациите за извършените разследвания на трафик в България, Централна и Западна Европа става ясно, че са налице многобройни

случаи на малки групи и индивидуално работещи сводници, за които може да се твърди, че няма данни за свързаност с организираната престъпност. Повечето от информацията обаче е фрагментирана, а част от нея – и опосредствана чрез журналистически разследвания и медийни публикации. По тази причина е трудно да се оцени каква е реалната тежест на организираната престъпност. Общото при организираната престъпност, груповата престъпност и индивидуалното криминално престъпление е, че най-често трафикът на хора с цел проституция започва много преди фазата на сексуална експлоатация, тъй като придвижването и безпрепятственото преминаване през граничния контрол, уреждането на легални визи или фалшиви документи, финансирането на пътуването и други необходими формалности, свързани с процеса на емиграция, също са сфера на действие, в която се осъществява престъплението. В този процес може да участват както национални престъпни организации, така и престъпни мрежи, включващи няколко организации, които си сътрудничат по конкретни проекти, а също и регионални индивидуални участници.

Моделите на организация на трафика на хора от престъпни групировки въпреки факта, че съществуват различни форми на трафик с цел сексуална експлоатация, несвързани с организираната престъпност, всички данни дават основание да се предполага, че тя има структуроопределящо място. По тази причина моделите на организираната престъпност при трафика на хора представляват специален интерес при анализа на проблема в България. Според Монцини престъпните групи, въввлечени в трафик на жени, могат да се обособят в три основни категории: малки и свободно свързани групи, средни по размер групи и сложни транснационални престъпни организации. При първия вид лицата, които участват в набирането на жертви, също участват в придвижването и експлоатацията. Често те са приятели или познати на бъдещите жертви. В чужбина се свързват с местни престъпни мрежи (за предпочитане от същата националност), които са въввлечени в най-ниските нива на нелегалната проституция. Като примери Монцини посочва чешки групи в Австрия, албански в Италия и полски в Германия. Следващата група се характеризира с това, че предимно се занимава с набиране и транспортиране, като „продава“ жертвите на посредници в определени пунктове (обикновено столични градове или гранични зони). Някои такива групи също са ангажирани с т.нар. мобилна страна на трафика – прехвърлят жени от един в друг град или от един в друг публичен дом. Такива групи са сравнително добре организирани и включват лица, които набират охранители, лица, занимаващи се с транспорта и с организацията на пътуването, и лидери, договарящи финансовите условия със сводници и собственици на клубове и публични домове. Последната група – на транснационалните организации – включва организирани престъпни групи, които могат да координират всяка фаза от процеса на трафика. Става дума за престъпни мрежи, които имат високо ниво на специализация по дейности (от набиране на жертви до легализиране на средствата спечелени чрез трафик на хора). Техните лидери обикновено участват в легален бизнес и нямат пряка и/или видима връзка с трафика на хора.

Кели разглежда моделите на организираната престъпност и на трафика на жени в Източна Европа, предложени от Луис Шели и колектив и Службата за контрол на наркотиците и престъпността на Организацията на обединените нации. Според тези модели престъпните групи, които се занимават с трафик на хора в Източна Европа и на Балканите, имат специфични характеристики.

Докато моделът на службата за контрол на наркотиците и престъпността на ООН е по-общ, моделите на Шели в някаква степен покриват видовете групи, описани от Монцини. Няма достатъчно данни, за да се оцени кой модел е приложим по отношение на трафика на жени от България. Има известни основания да се смята, че различни видове престъпни групи участват в трафика на хора в България, някои от които са регионални (например групи от Бургас, Пазарджик и Сливен). Няма конкретни данни, как е организиран трафикът с цел принудителен труд или с други цели.

Роли на организираната престъпност на различни етапи от трафика на жени независимо от вида на групата, към която принадлежат, представителите на престъпните групи имат определени роли на различните етапи от трафика на жени. При набирането на потенциални жертви ролята на трафиканта може да бъде както да отвлече момиче или жена от улицата, така и да се сприятели с момиче/жена, на което да предложи връзка или работа (най-често в чужбина). Обикновено трафикантите на най-ниско ниво са местни хора, които познават (понякога само задочно) конкретна жена (момиче) или нейни/негови роднини и приятели. Част от процеса за въвличане в трафик включва и набиране на информация за жертвите и техните семейства, която да се използва при преценката, кое момиче е подходящо, както и да бъде заплашвана и изнудвана жертвата впоследствие. Например, ако момиче/жена, въввлечено в трафик, има по-малка сестра, то бива заплашвано, че ако не се подчинява на трафиканта или сводника си и прави опити да избяга, сестра му също ще бъде принудена да проституира. Такива случаи са познати на организациите, които помагат на пострадали от трафик. Информацията не е без значение и при подбора на жертва – ако семейството на

момичето е много бедно, ако то идва от дисфункционално семейство, ако майка му проституира или баща му е алкохолик, ако живее само с възрастната си баба, понеже родителите му са го изоставили (примери от най-тъжните истории на трафик) – колкото по-малко ресурси има жертвата да се защити (към момента на въвлечане и впоследствие), толкова по-лесно е да бъде примамена и въвлечена в трафик. В някои ромски метагрупи (особено преди няколко години) много разпространен метод, използван от престъпни групи за въвлечане в трафик, са обещанията за брак и много момичета биват официално сгодени за трафиканти със знанието и одобрението на семействата им. Случаи, в които близки, роднини, познати или приятели продават своя близка, също са познати. Най-често те също са свързани с организираната престъпност. Не на последно място следва да се спомене отвлечането на момиче или жена от улицата, което също се върши от организирани престъпни групи. Конкретни случаи на отвлечане са познати на организациите, които помагат на пострадали.

При пречупване на жертвите – най-често тези, които първи упражняват физическо и психологическо насилие над жертвата, са членове на престъпни групи. Това може да включва сексуално насилие, мъчения, бой, унижения, глад и изолация. Често насилие се прилага още на територията на страната, като немалко са случаите, при които преди да бъде изведена извън България, жертвата е принудена да проституира тук, обикновено на територията на друг град. В уреждане на пътуването и транспортирането на жертвите също участват престъпни групи. Важен елемент е набавянето на необходимите документи, уреждането на транспорт и други подробности, свързани с пътуването. Преди 2001 г. се използват предимно фалшиви визи или паспорти, докато след 2001 г. при първоначален трафик към повечето страни от Западна Европа те не са необходими. В случаите, при които момичето се транспортира, без да знае целта на пътуването или възможните рискове, то може да съдейства с поведението си да бъде преведено успешно през граничния контрол. Има случаи, при които на момичета и жени, които се съпротивяват, се дават наркотици, за да не създават проблеми при пътуването, а и такива, при които преминаването на границата става с помощта на корумпирани служители на граничните служби. Голяма група са случаите, при които момичета и жени сами избират да проституират извън България.

При пристигането в страната – дестинация на пътуването, те се посрещат от посредник или сводник. Крайната цел е нощен клуб, публичен дом, частен дом или улицата, контролирани в различна степен от криминално проявени лица. В редица случаи жертвата може да бъде продадена от една на друга престъпна група, различна от въвлечката я първоначално в трафика. Контролирането на проституцията се извършва в много страни и особено в тези, в които проституцията не е легализирана, но и в такива, в които е легална, голяма част от индустрията за сексуслуги се контролира от престъпни групи. Тъй като трафикът е процес, организирани престъпни групи и техни представители може да участват само на някой от изброените етапи. Но пострадали или посредници може да не са имали контакт с организирани престъпни групи – например при емиграция, подпомогната от близки или роднини, която впоследствие завършва като трафик, или при емиграция с помощта на легитимна фирма, познати или приятели, която завършва като трафик.

Еволюцията на описаните етапи при организирането на трафика в много отношения отразяват периода до 2001-2002 г. В този контекст трябва да се има предвид и развитието в Източна Европа и балканските страни, създаващо нарастващ риск за своднически мрежи, които принудително използват момичета. Ако в първите години на преход в страни като Чехия, Унгария, Полша и Словакия българските и международни своднически мрежи систематично прилагат насилие, след икономическата и политическата стабилизация там следват серия от операции на техните правоохранителни органи, които разбиват десетки структури, използващи български момичета. Подобна е ситуацията и в балканските страни с края на режима на Милошевич и изчезването на зоните на военни действия. В България „силовите структури“ започват да избягват насилието още през 1997-1998 г. (първите усилия за намаляването му са през 1995 г.), а след началото на преговорите с Европейския съюз и особено с повдигането на въпроса за българската организирана престъпност преди присъединяването дори самостоятелно работещите сутеньори започват да приспособяват криминалната си дейност към новата ситуация. Очертава се по-ясно изразената ориентация към пазарните модели на доброволно проституиране.

Според оценките на полицейски служители и следователи, работещи по направлението трафик на жени с цел сексуална експлоатация, потвърдени и от анализа на НСЛС през последните 3-4 години, се очертават следните основни тенденции:

- Използване на насилие и заплахата, особено при международен трафик, става по-рядко;
- Търсят се лица, които изпитват икономически и социални затруднения;
- Пострадалите знаят за естеството на работата, но са заблудени за условията на труд.

Националната следствена служба също констатира еволюция в отношенията трафикант~жертва. Според нея насилието и заплахите са изместени от уговорки за заплата, намалявана с глоби. Също така има случаи, в които жертви са издигнати в позицията на доверено лице. Така те едновременно с това, че проституират, контролират други жертви на трафик и работят при по-изгодни за тях условия. Наченки на тази тенденция се наблюдават още през 2001 и 2002 г. в Холандия, където според холандския докладчик за 2003 г. Ван Дайк 26% от трафикантите са жени и по-голямата част от тях са жертви на трафик. В печата се споменават конкретни случаи, при които контролът над проституиращите българки в страната дестинация е изцяло поет от жени, спечелили доверието на сводниците, тъй като за тях става все по-трудно да пребивават дълготрайно в чужбина, като не всички прехвърлени жени са бивши жертви.

Износът на проституция извън трафика на хора е на вниманието на чужди правителства, както и на български и международни неправителствени организации към проблема трафик на хора остава встрани изключително сериозно социално явление с непредвидими последици за България – масов износ на проституция от страната и българско участие на пазарите за сексуслуги в Централна и Западна Европа. От интервютата, проведени в рамките на настоящото проучване, изследвания в Западна Европа и оперативни анализи на полицейски служби в различни европейски страни става ясно, че доброволната проституция извън страната е всъщност типичното явление, а насилствената проституция е със значително по-малка разпространеност. Данните показват, че принудителната или насилствената проституция извън страната е типична практика от началото и средата на 90^{-те} години, когато износът е силно ограничено явление, засягащо много малък процент от населението. С масовото навлизане на българи в пазарите за сексуални услуги в Централна и Западна Европа практиките започват да се променят. Проституирането започва да се разбира като „много добре платена работа на Запад“, а сводническата професия – като необходима инфраструктурна роля.

Същевременно в рамките на изследването става ясно, че обвинението в трафик и сексуална експлоатация се е превърнало в ефективен инструмент, ползван при конкуренцията между различни своднически мрежи. Самоопределянето като жертва на трафик в много страни от ЕС се оказва добра възможност за легализиране на трудовия пазар в Западна Европа, включително възможност за продължаване на безпроблемното проституиране там. При опитите да се проследи каква е съдбата на жертвите на сексуална експлоатация в огромен процент от случаите се оказва, че момичетата продължават да работят за друга сводническа мрежа, личен сводник или за себе си. Вниманието към трафика на жени с цел сексуална експлоатация и откритието, че това е малък процент от българското участие в европейския пазар на сексуслуги, поставя въпроса за мащаба на феномена.

Опит за оценка на износа на проституция според основните български участници на пазара за сексуслуги извън страната (проституирани, проституиращи, сводници и собственици на публични домове) недоброволната проституция (т.е. свързаната с различни форми на принуда) е в рамките на 5-10%. Подобни са данните от изследването „Женският алианс за развитие“, проведено през 2006 г., според което 92 % от проституиращите извън България са предлагали сексуални услуги доброволно. Не е ясно каква е методиката на това изследване и макар представителни изследвания в областта на проституцията да са невъзможни, тези данни дават отправна точка за оценка на българската проституция извън страната.

Съотношението принудителна~доброволна проституция дава възможност да се определи коефициентът, с който да се умножат данните за трафика на жени с цел сексуална експлоатация и да се изчисли приблизителният брой на проституиращите. Ако се приеме, че коефициентът за доброволна проституция е между 10 и 20, т.е. съответстващ на 90% или 95% доброволна проституция, и се използват данните за трафика на четири страни – Гърция, Белгия, Холандия и Германия, през периода 2002-2005 г., където средният брой жертви е 200-250 годишно, общият брой на проституиращите, влезли в тези страни само за една година, би трябвало да възлиза на 2000 до 5000 (в зависимост от това дали се умножава по 10 или 20). Ако се приеме оценката на трафика, получена чрез метода „засичане~повторно засичане/хващане~прехващане“, при данните за 1436 жертви на трафик през 2003 г. и 781 през 2004 г., може да се направи оценка за 8000-14000 проституиращи момичета годишно. Проблемът при този подход е, че времевият разрез от една година не е достатъчен, за да се оцени размерът (Фиг.5).

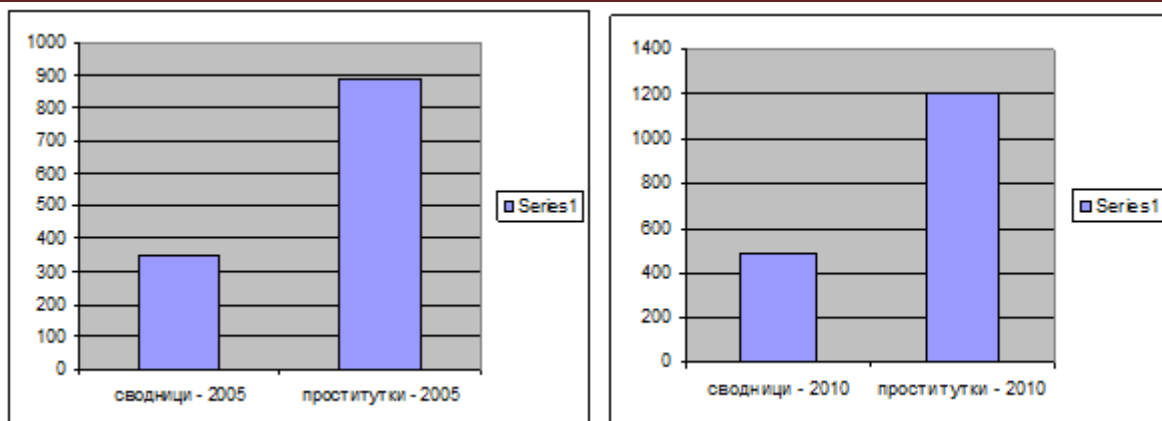

Фиг. 5. Оценка на износа на проституция

От интервюта с бивши проституиращи и сводници става ясно, че продължителността на работата на пазара на сексуални услуги обикновено е под 10 години, но средно над 5 години. Следователно възниква проблема какво количество са влизащите нови участници на пазара и търсенето на помощ от проституиращите през минималния период от 5 години. Тук трябва да се имат предвид няколко важни фактора, които обаче поради липса на количествена емпирична информация не могат да се оценят прецизно. Единствените данни за по-дълъг период са от Гърция, Холандия, Белгия и Германия, които са за 2000-2005 г., но се разминават в годините. Общият брой на регистрираните жертви е 938, ако бъдат умножени по посочения минимален коефициент 10, ще се получат приблизително 10000 момичета само за четирите страни. Не е ясно обаче какъв процент от тези 938 момичета са регистрирани като жертви повече от веднъж. Данните на европейските криминални служби сочат, че между 30-50% от жертвите са работили в друга страна. За да намали риска, проституиращи и сводници често сменят градовете и държавите. От интервюта със служителите от компетентните български органи става ясно, че определена част са търсили помощ в две и повече страни на ЕС. В този анализ не е ясно какъв процент от регистрираните през периода 2000-2005 г. в Белгия, Холандия и Германия са търсили помощ в повече от една страна. Според оценки на служителите от българските служби, работещи с жени жертви на трафик, не повече от 20-30% от потърсилите помощ се повтарят. Следователно в рамките на 5 години и в четирите страни вероятният брой на жертвите, които за първи път търсят помощ, е между 600 и 700 момичета или, при най-ниския коефициент 10, става дума за 6000-7000 момичета.

Освен тези четири страни трябва да се има предвид, че значително българско присъствие има и в Австрия, Унгария, Чехия и особено във Франция, Италия и Испания. За съжаление, от страни като Англия, Ирландия, Португалия, Дания и скандинавските страни има само фрагментарни данни. Според интервютата, проведени в рамките на изследването през периода 2002-2005 г., Франция, Италия и особено Испания са се превърнали в предпочитано направление за проституиране. Като се имат предвид демографията и фрагментарните данни от полицейските служби на изброените страни, би могло да се говори поне за два пъти повече момичета. В този план дори при консервативна оценка данните за момичетата, работещи в трите южни страни, дават основание за поне около 7000-8000 момичета. Ако се прибавят по-малко популярни страни, в които има информация, че работят български проститутки, като Великобритания, бившите социалистически страни, като Чехия, Словакия, Унгария и Полша, би могло да се говори общо за 18000-21000 жени.

Потвърждение на тази количествена рамка са неофициалните оценки от страна на полицията за броя сводници и проститутки по градовете. Например в големите градове (от 50000 до 100000 жители) с по-малка интензивност на проституиращите – като Пазарджик – броят на сводниците се движи около 100, проститутките – около 300; в градове с по-висока интензивност – като Сливен – около 500 сводници и 1000 проституиращи. Ако се използват тези неофициални оценки от 30-те най-големи български града (с над 40000 жители), броят на проституиращите е 21000-22000, а при 40-те големи града (над 20000 души) достига до 25000 проституиращи.

Фиг. 6. Количествена оценка на сводници и проституиращи

Според тези оценки (Фиг.6) поне 70-80% от тези момичета работят постоянно или временно извън страната. При използването на полицейските оценки трябва да се имат предвид два противоположни фактора. Първият е свързан с факта, че полицията продължава да отчита проститутки и сводници, които са излезли от пазара на сексуални услуги и броят постоянно се увеличава заради добавянето на нови лица. Вторият фактор работи в противоположната посока. Обикновено полицията на местно ниво успява да се ориентира в най-ниския сегмент на пазара – улично-магистралната проституция и част от публичните домове, но изпуска публичните домове, за които собствениците си плащат, както и целия клас елитни проститутки. Голям брой момичета обаче не попадат в ползването, когато са започнали да проституират направо извън страната.

Данните от жертвите на трафика дават възможност да се интерпретира както делът на българското участие в износа, така и развитието му във времето. Динамиката през годините може да се опише като „снежна топка“. От интервютата със служители в институции за вътрешна сигурност в Холандия и Белгия, а също и в България става ясно, че след първоначалното установяване на „своднически бази“ към 1993-1995 г. в Полша, Чехия, Унгария и Австрия дейността постепенно се разширява с придвижване към Холандия и Германия, Италия и Испания, а броят на проституиращите нараства устойчиво, но бавно до края на 90-те години. С оценяването, че доходът от проституиране е в пъти по-висок в сравнение с България, възниква „верижна реакция“, в която към сводническите мрежи се изпращат нарастващ брой момичета, започнали да проституират в България. След падането на шенгенските визи през април 2001 г. в периода 2001-2003 г. нарастването на „снежната топка“ е като търкалянето ѝ по стръмен склон. Най-добро потвърждение на това мнение, получено от интервютата, и илюстрация на „фактора шенгенски визи“ са данните за българския трафик на хора от МОМ и Германия.

От данните на МОМ и Германската криминална служба, които отчитат по-дълги периоди от време, се вижда съвпадение на тенденцията в трафика на хора. Първоначално ръстът е почти 300% през 2001 и 2002 г. в Германия, а след достигане на пик през 2003 г. следва тенденция към понижаване. Подобна тенденция се наблюдава през 2001 и 2002 г. в Белгия и Холандия. Според интервютата с основни участници в българския износ причината за спада е по-скоро в това, че сводническите мрежи и проституиращите са се адаптирали в новата ситуация, отколкото в това, че източниците на жени и момичета са се изчерпали. Същевременно при българското участие в пазара на проституция в ЕС се наблюдава качествена промяна. Ако в края на 90-те години най-вероятният тип в Западна и Централна Европа е жена, проституирала вече в България, в новата ситуация се наблюдава експлозия на участнички без опит в България от всички социални групи – от камериерки и медицински сестри до студенти в престижни университети, които търсят емиграция, постоянна или временна работа в Европейския съюз. При това масовостта на влизането в секспазара за кратки периоди е толкова широко разпространено, че трудно може да се направят дори приблизителни оценки на тази полупрофесионална периферия.

Масовата проституция извън страната се оценява на база минималният брой проституиращи извън България, която се движи между 18000-21000 и предизвиква недвусмислено изследването за съотношението ѝ с демографските характеристики на страната. Съпоставени с броя на българските граждани, работещи и живеещи извън страната, тези данни изглеждат донякъде парадоксално. При приблизителна оценка, че извън страната от 1990 г. живеят около 500000 български граждани (без изселените се в Република Турция през 1989 г.) и при данни от изследванията, че 60-65% от тях са мъже, става ясно, че жените извън страната

са между 175000 и 200000. Преизчислено, това означава, че 9-12 % от женската популация работи в сексиндустрията зад граница. Ако се направи оценка само на лицата във възрастовата граница 15-35 години, процентът би бил още по-шокиращ. Разбира се, вероятно съотношението е значително по-ниско поради факта, че 30% от проституиращите в Западна и Централна Европа живеят постоянно в България и че още около 40% се връщат редовно в страната и са регистрирани като постоянни жители на съответните български населени места. Същевременно, ако се сравни броят на проституиращите като процент от населението по страни, става ясно, че България в никакъв случай не е страна с изключително висока интензивност на проституиращи. Ако се приеме оценката 25000 -30000 проституиращи (включително практикуващите в страната), 0,32-0,39% от населението проституира. В сравнителен план за страни като Германия и Филипините с около 400000 проституиращи съотношението е 0,49% и 0,47%, а в страни като Република Корея с 1,2 млн. проституиращи то достига до 2,45% от населението. При сравняването на данните трябва да се има предвид, че в Западна Европа официалните оценки в резултат на специални правителствени проучвания са значително по-ниски. Например в изследване на холандското Министерство на външните работи през 2000 г. се посочват 20000-25000 проституиращи (при 16,4 млн. население проституиращите са 0,12%-0,15%), Австрия официално изчислява през 2003 г. проституиращите си на 0,21%, Белгия – на 0,12-0,29%, и т.н. Подобни официални оценки обаче са критикувани като силно занижени както от правозащитни организации, така и от изследователи от академични институции. Според критиците официалните оценки изпускат всички нерегистрирани проституиращи, а те са огромен процент. Те не търсят легализиране, защото подобна стъпка би им създала семейни и професионални проблеми, след като прекратят дейността си в пазара за сексуслуги.

Изследванията в тези западноевропейски страни обаче показват, че първо, това са данни, които не засягат нелегалната проституция, а тя се изчислява на 3-4 пъти повече, и второ, че между 70% и 90% от проституиращите са чужденци. За да се анализира феноменът масовост на професията за платени сексуални услуги в демографски план, би трябвало да се използва по-прецизна оптика, която да увеличи детайлите. В това отношение за мащабите на България град като Сливен е добра илюстрация за модела на „големия провинциален град“. Случаят е особено подходящ поради публичността на фактите – достъп до почти легалната работа на сексвиртините в Брюксел. При повечето други големи градове износът на проститутки и работата в сексиндустрията са максимално скрити, процесът е непрозрачен и само криминални инциденти могат да доведат до известна публичност. В Брюксел са регистрирани около 200-210 витрини, на които се работи на две смени. Оценките са, че 90 % от момичета са от България, а 90 % от тях са от Сливен. Според български и белгийски офицери този наш град е успял да завземе витринната проституция в белгийската столица от албанските сводници поради специфичната си и ефективна сводническа организация. На основата на данните за Сливен се очертава интересна демографска рамка на феномена проституция. При 100000 жители на града женското население условно е около 50000, а броят на момичетата и жените на възраст между 15 и 30 години е 15000-17000. Както вече бе казано, сводниците се движат между 400 и 500, а проституиращите – между 800 и 1000 души. Следователно на 15-17 жени вероятно една е проституираща. Ако се редуцират момичета и жените до такива с „продаваем външен вид“, както се изразяват интервюираните сводници, вероятно съотношението може да достигне 5-6 към 1. Следва да се има предвид и това, че проституиращите вече не се набират само от социално слаби слоеве. Например представителките от изключително голямото ромско етническо малцинство в града (над 20% от населението) са не повече от 30-40. Масовизирането на професията проститутка води и до масовизиране на професията сводник.

За разлика от Сливен в останалите големи градове обикновено по-прозрачни са сводниците с криминални досиета и проституиращите от ниските социални слоеве. Най-често регистрираните в полицията момичета са от ромски произход, екстремно социално слаби семейства, от проблемни семейства или с девиантно поведение преди навършване на пълнолетие. Данните показват, че обикновено в населените места, от които идват проституиращите и сводниците, не се знае почти нищо за тях след напускането на града. В повечето от случаите местните полицейски служители знаят легендата, която е известна на роднините и приятелите. Обикновено, ако лицата се връщат в страната, те купуват собственост извън населеното място, в което са живели (изключение правят тези от ромски произход и най-ниските социални групи). В този план например, ако за градове като Добрич, Пазарджик, Видин и други с над 40-50-хилядно население, са известни на полицията около 300-400 проституиращи, в този брой не се включват лицата от средните социални слоеве, за които се знае, че работят в друг град на България или извън страната.

Ако предложените изчисления са верни, високата интензивност е свързана с редица социални и криминологични въпроси. В дългата история на проституцията са известни градове, в които половината от женското население е проституирала. Знае се за страни като Република Корея, Тайланд, Филипините и

някои в Централна Америка, които днес са с висок процент проституиращи жени спрямо населението. Въпросът е какви са причините, поради които в България, която в най-новата си история, включително до 1989 г., е страна с преобладаващи консервативни нрави и проституцията е била много ограничено явление, в периода 2000-2001 г. вече тя да се възприема като нормална професия от средния български гражданин, а в настоящия период да е масово явление.

До 2001 г. проституцията извън страната повече или по-малко преминава през каналите на българския криминален контингент – в много случаи пряко или непряко контролирани от организираната престъпност. Уреждането на излизането извън страната поради законовите ограничения изисква специални усилия (осигуряване на легални или нелегални документи), на транспорт, квартири, разрешителни за престой (с редовни или фалшиви документи) и т.н., осъществявано чрез добре развития пазар за криминални услуги, при които, освен че се работи на принципа на икономическия интерес, често се стига и до лична зависимост. След падането на шенгенските визи обаче възможността за свободен достъп без криминални посредници до сивия трудов пазар на ЕС води до откриването и на високодоходния европейски пазар за сексуални услуги. Според проучването на Женския алианс за развитие 12-13% от проституиращите са с висше образование, а 34% – със средно. Това е много по-различен профил на проституиращите от момичетата, станали жертва на трафик. Възможностите за доход от 15000-20000 евро спрямо 1000-2000 евро при типичен нискоквалифициран труд се превръща в огромно изкушение за 90-95% от българските емигранти, които масирано напускат страната през периода 2000-2003 г. и работят в най-ниския сегмент на западноевропейския трудов пазар. Каква точно е „химичната реакция“ при превръщането например на момиче, работещо като детегледачка, в проститутка или на момче, работещо в строителството, в сводник е трудно да се каже. Вероятно специализирано изследване би могло да даде по-точни отговори. Може да се констатира, че през 2002 г. моделите на българската проституция извън страната се променят – вместо момичета, които са започнали да проституират в България и са изнесени от собственици на клубове или сводници, вече преобладават „дребен и семеен бизнес“ и „самонаемане“, които са започнали за първи път в чужбина – на територията на Европейския съюз. Най-ясното и общоприето обяснение на процесите на масовизиране е позоваването на тежкия български преход и дълбоката икономическа криза през последните 17 години, но при толкова силна социална деформация има нужда от много по-конкретни отговори. За съжаление, повечето от очерталите се при проучването обяснения са резултат от относително малко интервюта и журналистически разследвания и анализи. Изглежда много от факторите са действали едновременно във времето между икономическата криза през 1996-1997 г. и падането на „шенгенските визови ограничения“. По-долу е направен опит схематично да се опишат някои от тях.

При интервюта в рамките на изследването най-често изтъкваната причина за влизането в професията (на проституиращи и сводници) са безработицата и липсата на доход, осигуряващ минимален жизнен стандарт. Данните за безработицата след 1990 г. потвърждават това твърдение. Натискът върху голяма част от населението е особено силен в периода 1998-2001 г. До 1997 г. реформите на трудовия пазар са бавни, а радикалните съкращения се отлагат. Едва с изострянето на кризата под външен натиск, особено от страна на МВФ, започват драстичните съкращения и ликвидациите на предприятия. За сравнение, ако през лятото на 1996 г. броят на безработните се движи около 10%, през пролетта на 2001 г. са вече 19,3%. Според проучвания на неправителствени организации те дори са повече и достигат 23,6%. При това нарастването не е равномерно – в определени райони в страната безработицата е 30-40%. Последницата от радикалната и хаотична ликвидация на предприятия след 1997 г. е, че огромен брой малки населени места, в които има по едно-две предприятия, са оставени без никаква възможност за работа, а големи градове губят между половината и две трети от работните си места.

Подобна е ситуацията с равнището на доходите. България е може би единствената в Източна Европа (с изключение на страни в зони на военни конфликти като Сърбия, Грузия и Армения), където свиването на доходите в домакинствата е драстично. Според различни оценки средният доход през 1997 г. е около 30% от това, което домакинството получава през 1989 г. Макар че в края на 90-те години в Европа има страни като Албания, Молдова, Украйна с по-нисък среден доход, България, освен че е сред най-бедните европейски страни, е и с най-рязък контраст при спада на доходите. Тежката и продължителна икономическа криза има драматични последици за основните институции, отговорни за социализацията на децата – семейството и образованието.

През периода 1990-2003 г. българското семейство преживява изключително тежки разрушителни процеси. Ако през последната предкризисна година – 1989 г., броят на браковете годишно е 63000, в края на 90-те спадат до 35000, а през периода 2001-2002 г. – под 30000 годишно. Ако през 1989 г. процентът на извънбрачните раждания е 11%, през 1995 г. достига 25,8%, през 2000 г. – 38,4%, а през 2003 г. – 46,1%.

Подобно по тежест е въздействието на кризата през 1996-1997 г. и последвалата стагнация през 1999-2001 г. и това може да се проследи и в средното и висшето образование. В сравнение със страните в Източна Европа през 1996-2000 г. България има най-голям процент отпадащи ученици във възрастовата група 15-19 години – средно около 38-39 % при 16 % в Полша и 19% в Унгария и Чехия. Изследвания през този период показват, че средният брой отсъстващи ученици в средното училище се движи около 20%. При съпоставянето на данните от международни сравнителни изследвания за състоянието на средното образование от Института за статистика на ЮНЕСКО и TIMSS (за математика и природни науки) стигат до извода, че България е уникална в спада на образователното си равнище. Според изследването на TIMSS от 5-то място по природни науки през 1995 г. страната пада до 17-о през 1999 г. и е на 24-то през 2003 г. Подобен спад не регистрира нито една от 40-те изследвани страни. Тези данни дават основание да се предположи, че сривът в ключовата институция – средното образование, след известно движение по инерция през първите 3-4 години на 90-те, започва да се ускорява след 1996-1997 г. Много от разказите за началото на личния опит в проституирането сред интервюираните са свързани с личния опит от средното училище именно от този период.

Като част от кризата на българските семейство и общество, която предпоставя масовизирането на проституцията, би трябвало да се посочи и отпадането на традиционните културноценности сексуални ограничения. След началото на 90-те години броят на сексуалните партньори рязко нараства. Един от най-често използваните количествени индикатори за тези процеси в останалите източноевропейски страни е броят на заразените със сифилис. Например в Чехия, където броят на проституиращите се оценява на между 10000 и 25000, се посочва рекордният ръст на заболяемост – от 1,6 през 1990 г. на 13,7 на 100 000 жители през 2001 г. За сравнение в България се говори за епидемия от сифилис, като през 1990 г. броят на болните е 4,3 и достига 32,6 на 100000 души през 1998 г. Въпреки подобните нива на заболяемост в Румъния – 34,7 случая на 100000 души през 1998 г., там динамиката е значително по ниска, защото нарастването започва от 19,8 случая на 100000 души през 1989 г. С края на шенгенските визови ограничения през април 2001 г. българите, желаещи да работят в Европейския съюз, получават огромно конкретно предимство спрямо останалите балкански страни (в Румъния визите отпадат почти година по-късно) и бившия Съветски съюз. Съчетанието от рекордна безработица, свръхниски доходи и достъп до шенгенското пространство създава модела на масовата емиграция. Ако дотогава в периода 1991-2001 г. средно около 19 400 хиляди напускат страната, през 2000-2003 г. процесите може да се опишат като природно бедствие, при което средният годишен брой на заминалите за ЕС и незавърнали се е близо 100000 души.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Макар че не е ясно защо масово се преминава от търсене на работа извън страната в проституиране и сводничество, някои интервюта на участвали и участващи в процеса дават известна представа за случващото се. Лошото образование и липсата на квалификация се сблъскват с ограниченията за труд в Европейския съюз. Българските временни или дългосрочни емигранти влизат на трудовия му пазар със закъснение спрямо тези от Полша, Чехия, Унгария, Словакия и балтийските републики. Тези трудности насочват огромна част от търсещите работа български граждани към дейности, изискващи най-ниска квалификация и съответно заплащани ниско. От интервютата става ясно, че именно през периода 2000-2003 г. пазарът на сексуални услуги предлага в пъти по-високо заплащане в сравнение с всеки нискоквалифициран труд и от икономическа гледна точка се оказва неустойимо изкушение. Най-масово регистрираните мнения, обясняващи този феномен, сочат като главна причина изключително високия размер на доходите и сигурността им. Тези мнения са почти идентични в целия диапазон – от най-ниския сегмент на пазара в лицето на ромски момичета, работещи по улиците на Италия и Южна Франция, до проституция във високия сегмент в Холандия и Германия. За ромските момичета „това е най-добрата циганска работа“ – „за един ден се докарват повече пари, отколкото в България за цял месец“, „имаш повече пари от лихваря на махалата“ и пр. Това се повтаря и при български студентки, работещи в два различни холандски града като момичета за ескорт – „Единствената наистина високо платена работа, до която имаш достъп тук, е тази на проститутка“. Другото най-често повтаряно обяснение е контрастът между реалното потребление при нискоквалифициран труд и възможното потребление при проституиране. Момиче, започнало да проституира след шест месеца работа като чистачка в Лондон, обяснява: „Като имаш възможност да прескочиш седмици безсмислен труд, за да си купиш свята дреха, унижението лесно се преглъща“. В редица случаи това се оказва дори единственото решение за момичета и жени, напускащи страната без осигурена на работа в ЕС, където не могат да получат редовно дори нискоквалифицирана работа. В много от интервютата за прехода към проституиране се посочва и натискът на средата. Типични са разказите на принудени да проституират, за да не загубят работата си в ресторант, бар, магазин и дори като

помощнички за гледане на деца и възрастни хора. Липсата на ценностни ограничения поради кризата в семейството и образованието, както и на религиозност безспорно улесняват икономически рационалния избор.

При търсенето на отговор на въпроса, защо българското участие на пазара на сексуални услуги нараства, един от най-важните фактори е съществуването на българска инфраструктура за участие на европейския пазар на сексуални услуги. Възникналите в средата на 90-те години своднически мрежи през 2000-2001 г. имат капацитет да поемат рязко нарасналото предлагане. В някои случаи се използва също и инфраструктурата на турски, албански и сръбски своднически мрежи в страни като Германия, Белгия и Холандия. Там не само български граждани, които са етнически турци, но и роми, знаещи турски език, използват тези канали. Освен българските вътрешни фактори трябва да се отчитат и изменилите се реалности в Европейския съюз.

Важни промени са свързани с рязкото нарастване на търсене на сексуални услуги в Западна Европа. На най-големия пазар в Европа – Германия, от началото на 90-те години се смята, че проституиращите са между 50000 и 200000, но днешните оценки са за 400000, които обслужват 1500000 клиенти дневно. Във Великобритания, която е вторият по големина пазар на сексуални услуги в Европа, се отчита, че за периода 1990-2000 г. оборотът на сексиндустрията се е увеличил два пъти. Показателно е, че това нарастване не е свързано със забележим спад в цените на предлаганите сексуални услуги, което говори за повишено предлагане и търсене. Причините за явлениято трябва да се потърсят в редица социални, политически, технологични, географски и дори фармакологични фактори, които влияят както върху търсенето, така и върху предлагането на сексуални услуги.

Вероятно най-важната промяна е свързана с вълната от законови промени, легализиращи проституцията. В Холандия от октомври 2000 г. публичните домове (brothels) стават напълно легални, а в Германия законодателни промени са направени през 2002 г. С постепенното отпадане на ограниченията за движението на работната сила в Съюза все повече хора мигрират в търсене на по-добре платена работа. Приемането на новите държави от Централна и Източна Европа отбелязва апогея на този феномен. Както в цялата история на човечеството, търсещите сексуални услуги са предимно млади мъже, които невинаги имат възможност да бъдат със семейството си (ако имат такова) или да установят продължителна сексуална връзка с жени от приемащата страна.

Наблюдава се и по-интензивно търсене на сексуални услуги от специфична група – мъже на възраст над средната. Те обикновено са по-добре обезпечени и демонстрирането на сексуална активност, най-вече с млади жени, често се възприема като престижно. Доскоро възможностите на мъжете над средна възраст да консумират желаната от тях „стока“ бяха ограничени не толкова от икономически, колкото от чисто биологични фактори. Появата на пазара на т. нар. лекарства срещу еректилна дисфункция (след виагра последваха левитра, сиалис и други фармакологични средства) драстично увеличи тяхната сексуална активност и търсенето на сексуални услуги.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х. Историко-Психологически аспект на проституцията и ролята и за националната сигурност. // Технически колеж – Ловеч, Научна конференция, 26 май 2017, 2017, ISSN 2535-079X, стр.179-184.
- [2] Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х. Изследване на историко-психологическия аспект на проституцията и ролята и за националната сигурност. // Технически колеж – Ловеч, Научна конференция, 26 май 2017, 2017, ISSN 2535-079X, стр.185-190.
- [3] Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х. Особенности и характеристика на проституцията в България- съвременное состояние и связь с национальной безопасностью. // Международная научная конференция „Проблемы национальной безопасности в Черноморском регионе“, 2017, Высшее учебное заведение по безопасности и экономике - г. Пловдив, 2017, стр. 213-223, ISBN 978- 619 -7343- 09- 0.
- [4] Терзиев, В., Ничев, Н., Бонев, Х. Съвременное состояние на проституцията и връзка с националната сигурност. // Международная научная конференция „Проблемы национальной безопасности в Черноморском регионе“, 2017, Высшее учебное заведение по безопасности и экономике - г. Пловдив, 2017, стр. 224-234, ISBN 978- 619 -7343- 09- 0.
- [5] Terziev, V., Nichev, N., Bonev, H. Characterization of the system of prevention of prostitution and the connection with the citizens security of Bulgaria. // Knowledge – International Journal, September, 2018, Institute of Knowledge Management, Skopje, Macedonia, 26, 2018, N1, pp.393-404, ISSN 1857-923X (for e-version), ISSN 2545 – 4439 (for printed version).
- [6] Terziev, V., Nichev, N., Bonev, H. A conceptual model of the prostitution management system as an element of the national security. // Knowledge – International Journal, September, 2018, Institute of Knowledge Management, Skopje, Macedonia, 26, 2018, N1, pp.387-392, ISSN 1857-923X (for e-version), ISSN 2545 – 4439 (for printed version).